

Policy Brief...

ข้อเสนอ
มาตรการ

เตรียมฟันดีก่อน 60 ปี ได้คุณภาพชีวิตที่ดียามสูงวัย

ประเทศไทยเข้าสู่สังคมสูงวัย

ปี 2563 มีสัดส่วนประชากรผู้สูงอายุ ร้อยละ 18 และมีแนวโน้มจะเพิ่มมากขึ้น คาดการณ์ว่าประเทศไทยเข้าสู่สังคมสูงวัย ระดับสุดยอดในปี 2574 หมายความว่า อีก 10 ปีข้างหน้า มีผู้สูงอายุกว่า 20 ล้านคน รัฐบาลไทยตระหนักถึงความสำคัญของผู้สูงอายุจึงมีการจัดทำแผนผู้สูงอายุแห่งชาติ เพื่อให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้เตรียมการ และ

ขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ให้เป็นลักษณะ บูรณาการไปในทุกภาคส่วน มีติดตาม ประเมินผลการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ ปัจจุบันแผนผู้สูงอายุแห่งชาติฉบับที่ 2 ปรับปรุงครั้งที่ 1 พ.ศ. 2552 ได้มีการ ปรับปรุงให้สอดคล้องกับสภาพสังคม และ สภาพปัญหาของผู้สูงอายุที่เปลี่ยนแปลงไป ประเด็นสุขภาพจึงถูกยกขึ้นมาเป็นเรื่อง สำคัญในคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ

ปัญหาสุขภาพช่องปากในผู้สูงอายุ ได้ถูกกล่าวถึง โดยมีการศึกษาวิจัยที่แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ของการเคี้ยว อาหาร , การกลืน , การพูด และ การเข้าสังคม ต่อคุณภาพชีวิต การดูแลสุขภาพช่องปากของผู้สูงอายุจึงเป็นเรื่องที่สำคัญ เพราะปากและฟันที่สะอาดจะช่วยให้ผู้สูงอายุรู้สึกสบายไม่เจ็บปวด ไม่มีกลิ่นปาก กินอาหารได้ปกติ ลดความเสี่ยงของโรคเบาหวาน และความเสียหายที่จะติดเชื้อ โดยเฉพาะในปัญหา **ปอดติดเชื้อจากการสำลัก (aspiration pneumonia)** ซึ่งอาจเป็นสาเหตุให้ เสียชีวิตได้

สุขภาพช่องปากที่พึงประสงค์ในผู้สูงอายุไทยคือ
“ มีสุขภาพช่องปากดี มีฟันใช้งานได้เหมาะสม ”

แผนงานทันตสุขภาพสำหรับผู้สูงอายุไทย พ.ศ. 2558–2565

เป็นแผนงานที่ประเทศไทยจัดทำให้สอดคล้องกับแผนผู้สูงอายุแห่งชาติ เพื่อให้ทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องร่วมกันดูแลสุขภาพช่องปากผู้สูงอายุ โดยเน้นการเพิ่มศักยภาพการดูแลด้วยตนเอง และเพิ่มการเข้าถึงบริการตามจำเป็น ทั้งการส่งเสริม ป้องกัน รักษา ฟื้นฟูสภาพ รวมถึงการส่งเสริมป้องกันโรคในช่องปากก่อนเข้าสู่วัยสูงอายุ

เป้าหมาย

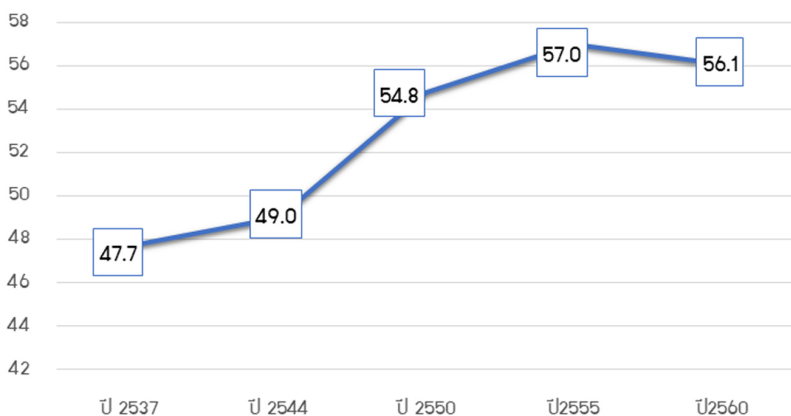
ร้อยละ 80 ของผู้สูงอายุไทย มีฟันแท้ 20 ซี่ หรือ 4 คู่สบฟันหลัก

ประเด็นปัญหา
สำคัญ

การสูญเสียฟัน

จากข้อมูลการสำรวจสภาวะทันตสุขภาพของประเทศไทยครั้งล่าสุด (ครั้งที่ 8 , พ.ศ. 2560) พบว่า

ร้อยละของผู้สูงอายุที่มีฟันแท่มากกว่า 20 ซี่

ภาพที่ 1

ร้อยละของผู้สูงอายุที่มีจำนวนฟัน 20 ซี่ (การสำรวจสภาวะทันตสุขภาพครั้งที่ 4-8)

ภาพที่ 2

จำนวนซี่ฟันเฉลี่ยของผู้สูงอายุ ในแต่ละกลุ่มอายุ (การสำรวจสภาวะทันตสุขภาพแห่งชาติครั้งที่ 8 ปี 2560)

เมื่อเข้าสู่วัยสูงอายุ คือ 60 ปี จะเหลือ ฟันเพียง 20 ซี่ และลดลงตามอายุที่มากขึ้น จนเมื่ออายุ 80 ปี เหลือฟันเพียง 10 ซี่

แม้ว่าสถานการณ์จะมีแนวโน้มดีขึ้นโดยเฉพาะกลุ่มที่เข้าถึงข้อมูลและบริการ แต่หน่วยบริการภาครัฐไม่สามารถครอบคลุมผู้สูงอายุส่วนใหญ่ที่เพิ่มจำนวนขึ้นอย่างรวดเร็ว

สาเหตุ ของโรค

1. โรคฟันผุบริเวณรากฟัน จากการสำรวจพบว่า

- ร้อยละ 51.07 หรือ กว่าครึ่งของผู้สูงอายุมีโรคฟันผุ
- ร้อยละ 16.5 ของผู้สูงอายุมีโรคฟันผุบริเวณรากฟัน (ผู้สูงอายุร้อยละ 85 จะมีลักษณะรากฟันเผยขึ้น) มักพบร่วมกับภาวะน้ำลายแห้งจากการสูบบุหรี่

2. โรคปริทันต์ระดับรุนแรง จากการสำรวจพบว่า

- ร้อยละ 12.2 ของผู้สูงอายุ มีโรคปริทันต์ระดับรุนแรง (มีร่องลึกปริทันต์มากกว่า 6 มม.) ส่วนหนึ่งมีปัญหาพร้อมกับโรคเรื้อรังที่สำคัญคือ โรคเบาหวาน

จากการสำรวจของสำนักงานสถิติแห่งชาติ, ร้อยละ 54 ของผู้สูงอายุที่มีอายุ 60-69 ปี มีโรคประจำตัวที่ต้องกินยาประจำ เช่น ร้อยละ 21 มีโรคเบาหวาน ส่งผลทำให้ความรุนแรงของโรคช่องปากเพิ่มขึ้น และร้อยละ 13 ของผู้สูงอายุสูบบุหรี่ เฉลี่ย 10 มวนต่อวันอย่างต่อเนื่องมากกว่า 35 ปี ที่มีผลต่อความรุนแรงของโรคปริทันต์

3. พฤติกรรมการทำความสะอาดช่องปากของผู้สูงอายุยังไม่ดีพอ

- ร้อยละ 73 แปรงฟันก่อนนอนเป็นประจำ
- ร้อยละ 82 ที่ใช้ยาสีฟันผสมฟลูออไรด์ซึ่งน้อยที่สุดเมื่อเทียบกับประชากรกลุ่มอื่น (ร้อยละ 87 ในกลุ่มวัยทำงาน และนักเรียน)

4. การเข้าถึงบริการสุขภาพช่องปากในรอบปีที่ผ่านมาของผู้สูงอายุ

- ร้อยละ 39 เคยเข้ารับบริการทันตกรรม (เฉลี่ยประมาณคนละ 2 ครั้งต่อปี)
- ผู้สูงอายุที่อาศัยในเขตเมืองมีอัตราการเข้ารับบริการสูงกว่าเขตชนบทและกรุงเทพมหานคร (ร้อยละ 43.1, 34.3 และ 38.1 ตามลำดับ)
- เหตุผลหลักที่ทำให้ผู้สูงอายุไม่เข้ารับบริการ คือ การที่ต้องรอรับบริการนาน
- เหตุผลหลักของการเข้ารับบริการทันตกรรมคือ ร้อยละ 32.0 มีอาการปวดฟัน/เสียวฟัน และ ร้อยละ 13.5 ใส่ฟันเทียม
- ร้อยละ 61 ไม่เคยเข้ารับบริการทันตกรรมในรอบปีที่ผ่านมา มีเหตุผลหลักคือรู้สึกว่าการดูแลสุขภาพช่องปากของตัวเองไม่มีความผิดปกติ (ร้อยละ 81.1 ตอบไม่มีอาการ) ซึ่งไม่สอดคล้องกับสภาพปัญหาจากการสำรวจและข้อเสนอแนะที่ประชาสัมพันธุ์ให้ประชาชน เข้ารับการตรวจสุขภาพช่องปากโดยทันตบุคลากรอย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง (สำนักทันตสาธารณสุข, 2560)

แนวคิดการรักษาฟันดีให้ถึงวัยสูงอายุ

- ครุภัณฑ์
- อุปกรณ์
เทคโนโลยีสุขภาพ

ฟันดีให้ถึงวัยสูงอายุ

ส่งเสริมกลุ่มก่อนวัยสูงอายุ ให้มีความรู้ ทัศนคติ
และมีทักษะในการดูแลช่องปากที่เหมาะสม

พัฒนาระบบบริการเชิงรุก ผ่านเทคโนโลยี
และพัฒนาระบบหุ้นส่วนบริการภาครัฐและเอกชน

กฎระเบียบ
สิทธิ์

ซึ่งมีความจำเป็นต่อ การเพิ่มการใช้เทคโนโลยี และนวัตกรรม มาช่วยให้ทั้งกลุ่มสูงอายุ และเตรียมสูงอายุ (45-59 ปี)
สามารถดูแลสุขอนามัยช่องปากตัวเองได้อย่างเหมาะสม และสามารถตรวจสุขภาพช่องปาก
ด้วยเทคโนโลยีภายใต้คำแนะนำของทันตบุคลากร

คำแนะนำการรักษาฟันดีให้ถึงวัยสูงอายุ

(สำนักทันตสาธารณสุข กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข)

1. ส่งเสริมให้กลุ่มก่อนวัยสูงอายุ การทำความสะอาดช่องปากอย่างสม่ำเสมอด้วยอุปกรณ์ และ ผลิตภัณฑ์ที่เหมาะสม หาซื้อได้ง่าย ได้แก่ ใช้ยาสีฟันผสมฟลูออไรด์ 1,500 ppm. (อ้างอิง: ราชวิทยาลัยทันตแพทย์แห่งประเทศไทย, พุทธศักราช 2562) , ใช้ไหมขัดฟัน, และใช้แปรงขอกฟัน เป็นต้น
2. พัฒนาระบบบริการที่เอื้อต่อการเข้าถึงบริการทางทันตกรรม (ความครอบคลุมสิทธิการรักษา, ความร่วมมือภาครัฐ-เอกชน, การกระจายตัวของสถานบริการ และการจัดการช่วงเวลาให้บริการทันตกรรม)
3. สนับสนุนและพัฒนารูปแบบให้มีการดูแลสุขภาพช่องปากในกลุ่มก่อนวัยสูงอายุ
4. สร้างเครือข่ายให้สามารถสนับสนุนการสร้างความรู้ที่เอื้อต่อการดูแลสุขภาพช่องปากผู้สูงอายุในชุมชน และสามารถดูแลพร้อมเสริมพลังในการดูแลสุขภาพช่องปากผู้สูงอายุ

ตัวอย่าง

เทคโนโลยีดิจิทัลที่มีหลักฐานอ้างอิง
สามารถส่งเสริมสุขภาพช่องปากของประชาชนได้

TELEDENT

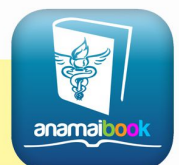
ผ่านระบบทันตกรรม
ทางไกล ในประเทศ
สหรัฐอเมริกา ซึ่งเป็น
การขอคำปรึกษา

การสื่อสารข้อมูลความรู้ด้วย LINE application “ฟันยัยดี”
ในประเทศไทย ของกรมอนามัย เป็นการให้ความรู้และสามารถ
ขอคำปรึกษา เริ่มใช้ มกราคม พ.ศ.2563

Application ฟันดี เพื่อบันทึกสุขภาพช่องปาก และสามารถ
เลือกขอคำปรึกษากับทันตแพทย์อาสาได้

Application สมุดสุขภาพสีน้ำเงินของกรมอนามัย ซึ่งมีการบันทึกสุขภาพช่องปาก

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1.

พัฒนาระบบการสื่อสารเพื่อสร้างการรับรู้และความรอบรู้ ให้กับผู้สูงอายุ และก่อนสูงอายุ ให้สามารถประเมินและดูแลตัวเองเบื้องต้นอย่างเหมาะสม ผ่านเทคโนโลยีดิจิทัล โดยกระทรวงสาธารณสุขร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ตัวอย่างเช่น การใช้ Mobile technology กับระบบ tele-dentistry ในโปรแกรมการตรวจสุขภาพช่องปากด้วยตนเอง และส่งภาพถ่ายตำแหน่งที่มีอาการ เพื่อขอคำปรึกษาเบื้องต้น เพื่อรับรู้สภาวะสุขภาพช่องปาก และ กระตุ้นให้เกิดการดูแลอย่างสม่ำเสมอ

2.

พัฒนาระบบบริการแบบหุ้นส่วนภาครัฐ เอกชน โดยสำนักงานหลักประกันสุขภาพ สำนักงานประกันสังคม สถาบันบริการภาครัฐและเอกชน และสถานประกอบการ/บริษัท พัฒนาข้อตกลงและสิทธิประโยชน์ ที่เอื้อต่อการเข้าถึงบริการ มีความสะดวกทั้งในเรื่องของเวลา การเดินทาง และค่าใช้จ่าย โดยเฉพาะบริการตรวจ หรือส่งเสริมป้องกัน รวมทั้งมีระบบส่งต่อ

3.

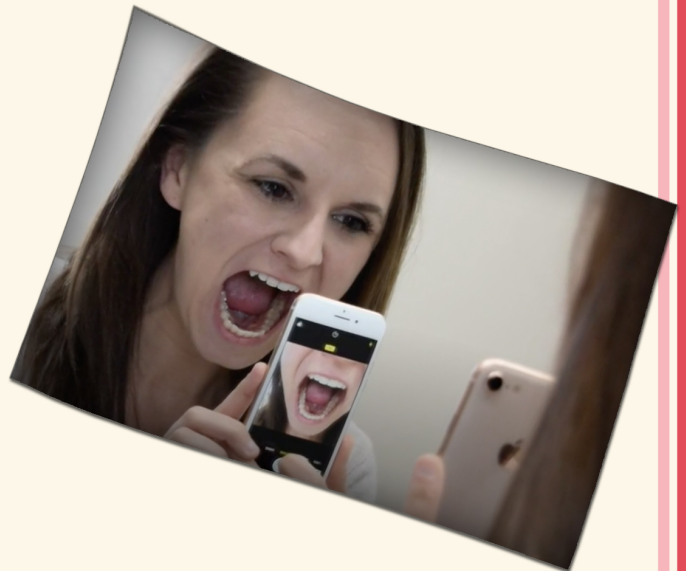
พัฒนาระบบสิทธิประโยชน์ โดยทำการศึกษาความเป็นไปได้ในการเพิ่มสิทธิประโยชน์ในด้านอื่น เมื่อเป็นผู้สูงอายุให้กับประชาชนก่อนสูงอายุ (45-59 ปี) ที่เข้ารับบริการและไม่มีปัญหาโรคในช่องปากในช่วงปีที่ผ่านมา โดยกระทรวงสาธารณสุข ศึกษาสิทธิประโยชน์ร่วมกับกระทรวงพม. และ กระทรวงมหาดไทย

4.

ผลักดันให้เกิดการเชื่อมต่อข้อมูลระหว่างหน่วยบริการ เพื่อให้กลุ่มเป้าหมายได้รับการดูแลอย่างต่อเนื่อง สมบูรณ์ รวมทั้งเชื่อมต่อระบบข้อมูลสาธารณสุขของประเทศ (HDC) โดย กระทรวงสาธารณสุข กระทรวงดิจิทัล สำนักงานหลักประกันสุขภาพ เพื่อให้มีฐานข้อมูลในการติดตามและวางแผนก่อนเข้าสู่ผู้สูงอายุ

5.

ประชาสัมพันธ์ให้ประชาชน สังคมเห็นความจำเป็นของการดูแลสุขภาพช่องปาก เพื่อเตรียมตัวเป็นผู้สูงอายุที่มีสุขภาพดี

เรียบเรียง : กพ.พุลพทุกษ์ โสภารัตน์

สำนักทันตสาธารณสุข กรมอนามัย

สนับสนุนโดย : โครงการพัฒนาผู้เชี่ยวชาญในการพัฒนามาตรการและนโยบายด้านโรคไม่ติดต่อ

ภายใต้ยุทธศาสตร์ความร่วมมือของประเทศไทยระหว่างรัฐบาลไทยกับองค์การอนามัยโลก (CCS NCD)

Facebook : กองโรคไม่ติดต่อ กรมควบคุมโรค

